

талаб тушиши ва тайёр маҳсулотга бўлган талабининг ошиши билан изоҳлаш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида қизилмия ўсимлигини етиштириш ҳамда саноат усулида қайта ишлашни кўпайтириш тўғрисида”ги (ПФ-2970 сонли 2017 йил 16 май) қарори.

2. М.Ю.Ибрагимов, М.Х.Гаипов, А.Закимов. Қарақалпақстан Республикаси аймақларида боян өсимлигин егип көбейтиў ҳам жетистириў агротехнологиясы. Оқыў методикалық қолланба. Нөкис «Қарақалпақстан» баспа, 2019 жыл 35-бет

MEHMONXONA BIZNESINI TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING OBYEKTIV ZARURATI

Mardonova Dilrabo Shirinboyevna
“Ipak yo‘li” xalqaro
Turizm va madaniy meros universiteti
tayanch doktoranti

Mehmonxona biznesini tashkil etish va rivojlantirishning obyektiv zarurati so‘nggi yillarda mehmondo‘stlik xizmatlariga talab ortib borayotganligi sababli tobora ko‘proq namoyon bo‘lmoqda. Ushbu maqolada raqobatbardosh bozorda gullab-yashnashi uchun mehmonxonalar yaxshi tuzilgan tashkilotga ega bo‘lishi va rivojlanishga e‘tibor qaratish nega muhimligi sabablarini o‘rganilgan. Bundan tashqari samaradorlikni oshirish, mijozlar ehtiyojini qondirish va resurslarni samarali boshqarish kabi samarali tashkilotning afzalliklari o‘rganilgan.

Shu bilan birga, mehmonxona sanoatida uzluksiz rivojlanishning muhimligini, jumladan, innovatsiyalarga bo‘lgan ehtiyojni, mijozlarning o‘zgaruvchan talablariga moslashishni va texnologiyadan foydalanishni muhokama qilingan. Maqolada mehmonxonalar tashkil etish va rivojlantirish nuqtai nazaridan duch keladigan potensial muammolar ta‘kidlangan va ushbu muammolarni bartaraf etish uchun qabul qilinishi mumkin bo‘lgan strategiyalar va eng yaxshi amaliyotlar haqida tushunchalar berilgan. Umuman olganda, maqola mehmonxona biznesining muvaffaqiyatida tashkil etish va rivojlantirishning muhim rolini ta‘kidlaydi.

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotining eng yirik tarmoqlaridan biri bo‘lgan mehmonxona biznesi jadal sur‘atlar bilan rivojlanib kelmoqda. Turistlar sonining keskin darajada ortishi, dunyo aholisining sayohat qilishga bo‘lgan istagi va talabining rivojlanishi turizm infratuzilmasiga sezilarli darajada ta‘sir ko‘rsatmoqda. Bu esa, o‘z navbatida mehmonxona biznesini yanada rivojlanishiga katta turtki bo‘lmoqda.

Hozirda mehmonxonalar va ularning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, xizmatlar samaradorligini oshirish, kelajakda o‘sish sur‘atlarini bashorat qilish, strategik qarorlarning oqibatlarini oldindan bilish, marketing dasturining harakatlarini baholash, xizmat ko‘rsatishni kengaytirishning mehmonxonaning kelajakdagi moliyaviy holatiga ta‘siri, mehmonxona samaradorligini bir tarmoqda

faoliyat yurituvchi boshqa korxonalar samaradorligi bilan solishtirish eng zarur masalalardan biri hisoblanadi.

Mehmonxona biznesi sayohatchilar va sayyohlarni turar joy, ovqatlanish va boshqa qo'shimcha xizmatlar bilan ta'minlaydigan dinamik va doimiy rivojlanib borayotgan sanoatdir. Bu doimiy innovatsiyalar va o'zgaruvchan iste'molchilarning xohish-istaklari va bozor tendensiyalariga moslashishni talab qiladigan yuqori raqobatbardosh bozordir. Mehmonxona biznesining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bu mijozlarga xizmat ko'rsatishdir. Mehmonxona biznesining yana bir muhim jihati daromadlarni boshqarish hisoblanadi. Mehmonxonalar daromad va rentabellikni maksimal darajada oshirish uchun narx strategiyasini samarali boshqarishi kerak.

Yuqoridagi mulohazalarni inobatga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi hukumati turizm sohasini rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda. So'nggi yillarda jahon hamjamiyati O'zbekistonning turizm sohasida ulkan va tub o'zgarishlarni e'tirof etmoqda. Buning isboti sifatida turizmni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish, boshqaruv tizimini yaratish, turizm turlarini diversifikatsiya qilish, O'zbekistonning xalqaro maydonda tan olinishi va jozibadorligini ta'minlashga qaratilgan hujjatlar qabul qilinganligini e'tirof etish lozim.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvar, "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" to'g'risidagi PF-60-sonli farmonning 35-maqsadida turizm industriyasini jadal rivojlantirish, iqtisodiyotda uning roli va ulushini oshirish, turistik xizmatlarni diversifikatsiya qilish va sifatini yaxshilash, turizm infratuzilmasini kengaytirish masalasi ustuvor vazifa sifatida belgilab berildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 2 dekabrda PF-4861-son "O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 2019 yil 5 yanvardagi PF-5611-son "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi, 2021 yil 9 yanvardagi PF-6165-son "O'zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Farmonlari hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida mehmonxona biznesini jadal rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori sohaga berilayotgan e'tiborga misol bo'la oladi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2022-yil noyabr holatiga ko'ra, mamlakatimizda 4879 ta joylashtirish obyekti faoliyat ko'rsatdi, shundan 3384 tasi mehmon uylari va yotoqxonalar, 939 ta mehmonxonada 66 ta dam olish maskani hisoblanadi.

Toshkent shahrida 352 ta mehmonxona ro'yxatga olingan bo'lib, xonalar soni – 12562 ta, o'rinlar soni – 24771 tani tashkil qildi.

Samarqand shahrida 140 ta mehmonxona ro'yxatga olingan, xonalar soni esa — 3562 ta, o'rinlar soni — 7319 tani ko'rsatdi.

Buxoro shahrida 186 ta mehmonxona ro'yxatga olingan, xonalar soni – 4038 ta, o'rinlar soni 8369 tani tashkil etdi.

Yuqoridagi ma'lumotlardan ham ko'rinib turibdiki, mazkur sohani rivojlantirish mamlakatimiz iqtisodiy-ijtimoiy hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu tufayli ushbu sohani tadqiq qilish, bugungi kunda obyektiv zaruriyatga va mos ravishda, dolzarb mavzulardan biriga aylanib bormoqda.

Mehmonxona biznesining nazariy asoslari mehmonxonalar faoliyati va boshqaruvini boshqaradigan tamoyillar, tushunchalar va nazariyalar majmuini anglatadi. Bu tamoyillar iqtisod, menejment, sotsiologiya va psixologiya kabi turli tadqiqot sohalariga uzviy bog'liqdir.

Mehmonxona biznesida qo'llaniladigan asosiy nazariyalardan biri bu talab va taklif nazariyasi bo'lib, bozorda taklif etilayotgan mahsulot yoki xizmatning narxi va miqdori talab va taklifning o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Mehmonxona sanoatida bu nazariya menejerlarga to'g'ri narx strategiyasini belgilashga va o'z resurslaridan foydalanishni optimallashtirishga yordam beradi.

1-jadval

2022–2026 yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish konsepsiyasining maqsadli ko'rsatkichlari[12]

No	Ko'rsatkichlar	2022	2023	2024	2025	2026
1	Joylashtirish vositalari soni(oilaviy mehmon uylari va xostellardan tashqari), (dona)	1210	1331	1464	1610	1771
2	Joylashtirish vositalarining xonalar soni(ming)	31,9	35,1	38,6	42,4	46,7
3	Joylashtirish vositalaridagi o'rinlar soni (ming)	64,2	70,4	77,4	85,2	93,7

1-jadvaldan ko'rish mumkinki, mehmonxonalarda ko'rsatiladigan xizmatlar sifati mehmonxona biznesiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bunda mehmonxona biznesini rivojlantirish strategiyalarining tahlili va natijalari muhim hisoblanib, bu mehmonxona biznesini rivojlantirish yoki takomillashtirishga qaratilgan turli strategiyalar va tashabbuslarning tahlili va natijalarini anglatadi.

Bunday holda, tahlil va natijalar mehmonxona sanoatining bozor tendensiyalari, mijozlarning afzalliklari, raqobat, narxlash, marketing, brending, xizmat ko'rsatish sifati, barqarorlik, texnologiya va innovatsiyalar kabi turli jihatlarini qamrab olishi mumkin.

Tahlilning o'ziga xos yo'nalishi va ko'lamiga qarab, natijalar mehmonxona menejerlari, investorlar, siyosatchilar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun imkoniyatlar, qiyinchiliklar, tahdidlar, eng yaxshi amaliyotlar, mezonlar va tavsiyalarni ajratib ko'rsatishi mumkin. Masalan, bunday tahlil amaliyotlarga sarmoya kiritishi va uzoq muddatda operatsion xarajatlarni kamaytirishi yoki foydalanuvchilar uchun qulay mobil ilovalar qabul qilish mehmonlarning ko'rsatilgan xizmatlardan qoniqishini oshirishi va kutish vaqtini qisqartirishi mumkinligini ko'rsatishi mumkin. Mehmonxona biznesining shakllanishi va

rivojlanishining asosiy sabablarini quyida keltirilgan usullarda ifodalash mumkin:

1. Marketing: marketing asosida har doim muayyan doimiylikni oshirish uchun so'rovnomalar, xabarlar va reklamalar, rivojlantirilgan marketing-strategiyalari va aksiyalar, veb-saytlar va ijtimoiy tarmoqlar, turli xildagi ko'rsatkichlar kabi turli marketing usullari ishlatilishi mumkin.

2. Sifat: Xizmat sifati qanchalik yuqori bo'lsa, soha rivoji shunchalik gullab yashnaydi. Bu yerda, mehmonxona xizmatlari bilan birgalikda turistlardan keladigan savollar va shikoyatlar o'zaro birgalikda shakllanib keladi.

Xulosa qilib aytganda, mehmonxona biznesini tashkil etish va rivojlantirishning obyektiv zarurligi shundan iboratki, raqobatbardosh sanoatda muvaffaqiyatga erishish uchun samarali boshqaruv, samarali marketing strategiyalari va mijozlar ehtiyojlariga doimiy moslashish muhim sanaladi.

Maqolaga asoslangan holda mehmonxona biznesi uchun quyidagi takliflarni ishlab chiqdik:

- yetakchilik va samarali boshqaruv amaliyotiga ustuvor ahamiyat berish; Mehmonxonalar barcha xodimlarning bir xil maqsadlarda harakat qilishlarini ta'minlab, o'z tashkilotlari uchun aniq maqsadlarni belgilashlari kerak. Bunga muntazam muloqot, ish faoliyatini baholash va boshqaruv ko'nikmalarini oshirish uchun o'quv dasturlari orqali erishish mumkin;

- mehmonxona korxonalarini maqsadli marketing strategiyalariga e'tibor qaratishlari kerak. Ularning maqsadli bozorini tushunish va reklama harakatlarini shunga mos ravishda moslashtirish buyurtmalarni ko'paytirish va mijozlar ehtiyojini qondirishga olib kelishi mumkin. Ijtimoiy media platformalari va onlayn sayyohlik agentliklari kabi raqamli marketing usullaridan foydalanish, shuningdek, mehmonxonalar kengroq auditoriyani qamrab olishi va ko'proq mehmonlarni jalb qilishi mumkin;

- xodimlarni o'qitish va rivojlantirishning muhimligini ko'rib chiqish zarur: xodimlarni o'qitish va rivojlantirish dasturlariga sarmoya kiritishga katta ahamiyat qaratish zarur. Qanday qilib yaxshi o'qitilgan xodimlar ajoyib xizmat ko'rsatishi mumkinligini muhokama qilish orqali mehmonlarning mamnunligini oshirishga va biznesni takrorlashga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni, 35-maqсад

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 24.11.2018 yil, 954-son.

3. Bozarov, E., & Babayeva, L. (2021). TURIZM SOHASIDA KLASSTERLARNING SAMARASI VA AHAMIYATI. *Scientific progress*, 2(6), 208-212.

4. OmanovRustamFarmonovich, G., & ErgashevTohir, B. (2021). *Socio-Economic Aspects of the Development of Small Enterprises in the Kashkadarya Region of Uzbekistan. Design Engineering*, 6523-6531.

5. gulomxasanov, e., amirova, f. s. q., & amirov, a. s. o. g. l. (2021). *Iqtisodiyotni rivojlantirishda ichki turizimning o'rni va ahamiyati. scientific progress*, 2(6), 171-174

6. *Makhmudov, S. S., & Raimova, M. (2017). Comparative analysis of the Germany and Uzbekistan corporate governance codes. Austrian Journal of Humanities and Social Sciences, (5-6), 60*
7. *Barrows, C. W., & Powers, T. (2012). Introduction to management in the hospitality industry. John Wiley & Sons.*
8. *Kasavana, M. L., & Brooks, R. M. (2017). Managing Front Office Operations. American Hotel & Lodging Educational Institute.*
9. *Jones, P., & Pantelidis, I. (2016). Basics of hotel operations management. Routledge.*
10. *Morrison, A. M., & O'Mahony, G. B. (2021). Marketing and managing tourism destinations. Routledge.*
11. <https://lex.uz/uz/>
12. investment@uzbektourism.uz www.uzbektourism.uz

SAMARQAND VILOYATIDA MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI SAMARADORLIGINI BOSHQARISH OMILLARI

Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi
*Samarqand Iqtisodiyot va
servis instituti doktoranti*

Bizga ma'lumki, bugungi kunda mamlakatimiz kundan- kunda rivoglangan mamlakatlar qatoriga kirib bormoqda. Ayniqsa, Samarqand viloyati O'zbekistonning tashqi turizm markazlaridan biri sifatida mashhurdir. Bu yerda maishiy xizmat ko'rsatish sohasi ham samarali rivojlanmoqda va viloyatimiz dunyo tijoratida sezilarli darajada o'zgaribgina qolmay bu yerda turistlarni o'ziga jalb qi;ish ishlari ham boshlab yuborilgani ko'rishimiz mumkin. Bundan tashqari, maishiy xizmat ko'rsatish sohasida turizm korxonalari, muzeylar, restoranlar, mehmonxonalari va turizm agentliklari hamda Xorijiy va o'zbek turistlar uchun xizmat ko'rsatish sohasi kengaymoqda. Qolaversa, viloyatida restoranlar va mehmonxonalarning soni o'sishmoqda, bu esa turistlar va o'zbekiston fuqarolari uchun ko'plab imkoniyatlarni ochildi.

Maishiy xizmat ko'rsatish sohasidagi bu rivojlanish, milliy ovqatlarning tayyorlanishida ham muhim rol o'ynaydi. Shu bilan bir qatorda Transport sohasi ham Samarqand shahri transport infratuzilmasini rivojlantirish uchun katta proyektlar amalga oshirilgan. Temir yo'li, avtomobil yo'li va aviatsiya sohasi samarali o'zgarishlar o'tkazmoqda, bu esa transport xizmatlarini yaxshi ko'rsatishni ta'minlaydi. Talim va ta'lim sohasiga keladigan bo'lsak, Samarqand viloyatida oliy ta'lim muassasalari va kollejlari kengaymoqda va bu yerda talabalarning ta'lim olishi uchun yaxshi imkoniyatlar mavjud. Shuningdek, ta'lim sohasi maishiy xizmat ko'rsatish sohasi bo'yicha kadrlarni tayyorlashning samarali jarayoni uchun muhimdir.

Bu rivojlanishlar Samarqand viloyatining maishiy xizmat ko'rsatish sohasini o'stirayotgan, va viloyatning turizm, transport, ta'lim, va restoranlar sohasidagi rivojlanishlarni kuzatib borish va mustaqil ta'limlarni ta'minlash uchun samarali strategiyalarni rivojlantirishda asosiy muhimlikka ega.